

สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

INNOVATIVE LEADERSHIP COMPETENCIES FOR THE OTOP
FOODS PRODUCTION MANAGEMENT IN THE NORTHEASTERN OF
THAILAND

พรทิพย์ภา ประทุมรัตน์ เฮอร์ บุญทัน ดอกไธสง เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และบุญเรือง ศรีเหรียญ
Phorntippha Prathumratana Kerr, Boonton Dockthasong, Kasemchart Naressenier,
and Boonrueng Sriharun

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสนศาสตร
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2) ศึกษาหลักกรรม ไตรสิกขา และตัวแบบ KSM ที่นำมาบูรณาการกับการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหาร และ (3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม การวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่างจากผู้ประกอบการและผู้บริโภค จำนวน 400 คน สุ่มแบบหลายขั้นตอนและใช้แบบสอบถามและการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ประกอบการที่ได้รับการรับรองคุณภาพระดับ 5 ดาว จำนวน 18 คน และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การอุปมานวิเคราะห์ และตีความ

ผลการวิจัย พบว่า (1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับสูง ได้แก่ การจำหน่าย กลยุทธ์ทางการตลาด วัตถุประสงค์ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การฝึกอบรมเพื่อการผลิตที่มีคุณภาพ (2) หลักกรรม ไตรสิกขา และตัวแบบ KSM สามารถนำมาบูรณาการกับการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมได้พบว่า ด้านหลักกรรมคือการปฏิบัติตามศีล การให้ทาน ด้านการบริหารอยู่ในระดับสูง โดยที่หลักคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับสูง ด้านไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา อยู่ในระดับสูงและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูง และการบูรณาการศีลกับความรู้ สมาธิกับทักษะ และปัญญากับการจัดการ หรือ KSM Model อยู่ใน

ระดับสูง (3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม คือ ภาครัฐท้องถิ่นและผู้ประกอบการกำหนดนโยบายให้เป็นโอท็อปชุมชน พัฒนาด้านวัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ให้มีมาตรฐาน และส่งเสริมอาหารพื้นเมืองพาแลงให้เป็นที่ยอมรับได้มาตรฐาน เพื่อเตรียมพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ABSTRACT

The objectives of research were 1) to study the innovative leadership of the OTOP foods production management in the Northeastern, 2) to study the integration of the threefold training (Tri Shikkha) to develop the innovative leadership competencies and 3) to propose the guidelines for development of innovative leadership competencies towards international standard. The quantitative research consisted 400 respondents comprising the entrepreneurs and consumers of OTOP foods, selected by multistage sampling with a tool of questionnaire. The qualitative research was conducted by in-depth interviews with 18 key informants selected by purposive sampling from the entrepreneurs. Data were analyzed by using mean standard deviation analytic induction and interpretation.

The research findings were as follows: 1) The aspects of innovative leadership found at a high level included ability in distribution, marketing strategies, raw materials installed saving group, and training for quality of production, 2) The integration of the threefold training (Tri Shikkha) with KSM Model able to develop the innovative leadership competencies were found in the aspect of observing the of Precept and donation. The principles of management, integrated with the principles of morality, the principle of Tri Shikkha and with KSM Model and principles of Sufficiency Economy philosophy were at a high level: The integration of precepts with knowledge, concentration skill, were as follows wisdom with management were at high level. 3) The guidelines for development innovative leadership were public sectors and community must collaborate strategies, policy, promoted the symbol of Isan foods, standardize community products, developer to certify and enhanced high opportunities to entering AEC.

คำสำคัญ

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม การผลิตอาหารโอท็อป

ความสำคัญของปัญหา

เมื่อพิจารณาภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงระหว่างปี 2540 ประสบภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวทั้งภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ระบบเศรษฐกิจชะงักงันและฝืดเคืองทั้งประเทศ ผลกระทบก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพชีวิตของคนไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงาน ความเสื่อมโทรมทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและความเสื่อมล้ำทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นต้น ส่งผลทำให้ภาครัฐมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพ รายได้ที่มั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชน ซึ่งในรัฐบาลของทักษิณ ชินวัตรได้กำหนดนโยบายของรัฐหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือโอท็อปที่ต้องการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นสร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างงาน สร้างรายได้ด้วยการนำทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นสินค้าที่มีคุณภาพมีจุดเด่น มีมูลค่าเพิ่มเป็นที่ต้องการของตลาดส่งเสริมและสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนได้มีโอกาสดำเนินการมาตรฐานให้สามารถส่งออกได้ในแนวทางการเชื่อมโยงมาตรฐานสินค้าจากระดับภูมิภาคสู่สากล ในปัจจุบัน มีผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จากข้อมูลล่าสุด ปี 2553 รวมทั้งสิ้น 33,228 ราย และมีสินค้าโอท็อป ที่ขึ้นทะเบียนไว้กว่า 85,173 รายการ ซึ่งการส่งเสริมผู้ประกอบการโอท็อป และการพัฒนาสินค้า โอท็อป ซึ่งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มีผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบผล ซึ่งเกิดจากสาเหตุต่างๆที่ไม่มีโอกาสหลีกเลี่ยงผลกระทบที่สืบเนื่องจากการเปิดเสรีการแข่งขันในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรงในปัจจุบันที่สำคัญคือศักยภาพของชุมชน วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาในการพัฒนาเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการ โดยใช้เอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า และเสริมสร้างโอกาสทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศหรือกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทั้งนี้สิ่งสำคัญคือผู้นำชุมชนหรือผู้ประกอบการในกลุ่มการผลิตอาหารโอท็อป จำเป็นต้องเพิ่มขีดความสามารถศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ปรับมุมมองในฐานะผู้นำสังคมสู่การดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม การให้บริการหรือดำเนินธุรกิจ

เพื่อสาธารณะ เพื่อสังคมด้วยเช่นกันอันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการประกอบธุรกิจการผลิตอาหารโอท็อป

ทั้งนี้บทบาทของผู้นำนั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการนำองค์กรหรือชุมชนสังคมไปสู่เป้าหมายไว้อย่างสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยที่ภาวะผู้นำมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำองค์กรทั้งนี้แล้วในกลุ่มผู้ประกอบการในกลุ่มการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปซึ่งมีความเกี่ยวข้องต่อเนื่องกันในฐานะความเป็นกึ่งรัฐกึ่งเอกชนในการให้บริการและสาธารณะซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาผสมผสานการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ที่เป็นพาราโดมของรัฐประศาสนศาสตร์มาตั้งแต่ทศวรรษ 1980 มาจนปัจจุบันที่นำแนวคิดทางด้านการตลาดและเศรษฐศาสตร์มองว่าประชาชนเป็นลูกค้าที่รัฐต้องให้ความพึงพอใจโดยประชาชนมีทางเลือกในการใช้สินค้าและบริการสาธารณะของรัฐ เหมือนกับการไปเลือกใช้สินค้าและบริการของภาคเอกชน ภาครัฐจึงใช้กลยุทธ์ทางการตลาดและทางธุรกิจในการปฏิบัติหน้าที่ส่งมอบสินค้าและบริการสาธารณะ นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาบนพื้นฐานความเข้าใจ รัฐประศาสนศาสตร์สร้างสรรค์ซึ่งบุญทัน ดอกไธสง (2555) ได้อธิบายไว้ว่า เป็นทิศทางแห่งการปรับเปลี่ยนกระบวนการกำหนดนโยบายเพื่อนไปบริหารจัดการกระจายรายได้ ให้ทั่วถึงเป็นธรรมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแบ่งวิถีชีวิตเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา และกรรมกรให้มากที่สุด เพื่อขจัดความยากจนให้พ้นจากเส้นระดับความยากจนให้เร็วที่สุด รัฐประศาสนศาสตร์สร้างสรรค์เน้นวิญญานการออกแบบนโยบายที่ไม่มีการเบียดเบียนคดโกงชาติ ยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรมแห่งพุทธศาสตร์ ประชาชนมีความเป็นประชาธิปไตยทั้งกายวาจาใจ โดยเข้าใจ และยอมรับเนื้อหาของสิทธิเสรีภาพสมบูรณ์ มีความเป็นธรรม เคารพศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันและมีระบอบประชาธิปไตยมาจากและเป็นของปวงชนซึ่งบุญทัน ดอกไธสง (2555) ได้เสนอหลักการ 10 หลักการ ซึ่งจะตรงประเด็นการศึกษาคั้งนี้ 1) คือ ความคิดสร้างสรรค์ การกระจายรายได้อย่างทั่วถึง (Inclusive Distribution) 2) คือ พัฒนาสังคมให้มีจิตสาธารณะ 3) คือ การบริหารจัดการหรือ เรียกว่า พุทธิปัญญา 4) รัฐธรรมาภิบาล 5) การบริหารชาติควรมีความเที่ยงธรรม 6) การเน้นการกำหนดนโยบายสาธารณะ 7) การยึดหลักประชาธิปไตยสมบูรณ์ซึ่งนำมาจาก CPM 8) พลังอำนาจในการต่อรองและผลประโยชน์ อยู่ที่ประชาชน 9) ประชาชนมีวุฒิภาวะในการเจรจาต่อรอง และ 10) ชาวบ้านรากหญ้ามีพลังใจไฝหาประชาธิปไตยรากหญ้า และมีความรับผิดชอบต่อสังคม รัฐประศาสนศาสตร์สร้างสรรค์ คือ การใช้ CPM เป็นยุทธศาสตร์หลัก และใช้เป็นยุทธศาสตร์สร้างสมรรถภาพนวัตกรรมทั่วถึงโดยกระบวนการเรียนรู้จากจิต (ICBLM)

Inclusive Innovation of Competency Building Learning From Mind สมการ
ในการสร้างสมรรถภาพของมนุษย์ ทุกรูปทุกนาม (บุญทัน ดอกไธสง, 2532) KSM MODEL
สมการ $E = MC^9 + 2$

ด้วยความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาพื้นที่
เป้าหมายจึงดำเนินการศึกษาสมรรถนะนวัตกรรมภาวะผู้นำในการบริหารการผลิตอาหาร
โอท็อป ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงาน
เพื่อก้าวสู่ระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) กรณีศึกษา
ผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร อันจะเกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

โจทย์/ปัญหาวิจัย

สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหาร
โอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาหลักธรรม ไตรสิกขา และตัวแบบ KSM ที่สามารถนำมาบูรณาการกับ
การสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม
เพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สู่มาตรฐานสากล

ขอบเขตการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนเอกสารถึงแนวคิด ทฤษฎีและฐานข้อมูลงานวิจัยจาก
เอกสาร เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารการผลิต
อาหารโอท็อป ผู้ศึกษาได้ใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎี ผสมผสานการบริหารรัฐกิจแนวใหม่
รัฐประศาสนศาสตร์สร้างสรรค์ของบุญทัน ดอกไธสง (2555) หลักพุทธธรรม คือ ศีล สมาธิ
และปัญญา ตัวแบบ KSM สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ผู้ศึกษากำหนดตัวแปรที่ใช้ใน
การศึกษาได้แก่ 1) การบริหารการผลิตอาหารโอท็อป ได้แก่ กลยุทธ์ทางการตลาด
การประกอบการทางการตลาด ประเภทอาหาร การผลิตอาหาร วัตถุประสงค์ในการผลิต

แหล่งวัตถุดิบ และการจำหน่าย 2) สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหาร การผลิตอาหารโอท็อป ได้แก่ หลักการบริหาร หลักคุณธรรมและจริยธรรม หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง และหลักธรรมไตรสิกขาและตัวแบบ KSM

คำจำกัดความ

สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม หมายถึง ความรู้ ทักษะ ความสามารถหรือ พฤติกรรมของความเป็นผู้นำหรือความสามารถในการนำด้วยการกระทำสิ่งต่างๆ ด้วย ความคิดใหม่ วิธีการใหม่ กระบวนการใหม่ ประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลง ในทางที่ดีขึ้นหรือเป็นเชิงบวก

การบริหารผลิตอาหารโอท็อป หมายถึง ผู้ประกอบการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มี ประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลหรือการจัดการเพื่อผลกำไร ของทุกคนในองค์กร ซึ่งผู้ประกอบการแปรรูปผลิตผลการเกษตรหรือผู้ให้ความรู้แก่กลุ่ม เกษตรกร ซึ่งก่อให้เกิดอุตสาหกรรมระดับท้องถิ่น แก้ไขปัญหาผลผลิตล้นตลาด เพิ่มมูลค่า ให้ผลิตผลทางการเกษตร สร้างรายได้ สร้างงานในยุคเศรษฐกิจตกต่ำของบ้านเมือง ปัจจุบันควรมีความรู้เกี่ยวกับสุขลักษณะและความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ซึ่งหลักเกณฑ์และ วิธีการที่ดีในการผลิตอาหารจะมีรายละเอียดต่างๆ ดังนี้ กลยุทธ์ทางการตลาด การประกอบการทางการตลาด ประเภทอาหาร การผลิตอาหาร วัตถุดิบในการผลิต แหล่งวัตถุดิบ และการจำหน่าย

ไตรสิกขา หมายถึง หัวใจหลักของทุนมนุษย์และเป็นแกนหลักหรือหัวใจของ พระพุทธศาสนา และเป็นภูมิคุ้มกันให้มนุษย์ยืนอยู่บน หลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ (บุญทัน ดอกไธสง, 2528) 1) การมีศีล ได้แก่ การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบด้วยใจ 2) การมี สมาธิ ได้แก่ การปฏิบัติงานอย่างมุ่งมั่น และ 3) การมีปัญญาได้แก่การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีความรอบรู้

ตัวแบบ KSM หมายถึง รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์โดยการจัดการทักษะความรู้ ตามแนวความคิดของ บุญทัน ดอกไธสง (2532) ซึ่งมีความหมายดังนี้

1) K มาจากคำว่า “Knowledge” คือ สมรรถนะแห่งความรู้ที่มือนุพันธ์ 3 ตัว คือ ความมุ่งมั่น การทำงานหนัก และการมองอนาคต

2) S มาจากคำว่า “Skill” คือ สมรรถนะแห่งความชำนาญ ที่มือนุพันธ์ 3 ตัว คือ ความรับผิดชอบ การประสานงาน ความคิดสร้างสรรค์

3) M มาจากคำว่า “Management” คือ สมรรถนะแห่งการจัดการที่ดี ที่มือนุพันธ์ 3 ตัว คือ ความซื่อสัตย์ การเสียสละ และความมีระเบียบวินัย

การพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป หมายถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถหรือพฤติกรรมของความเป็นผู้นำหรือความสามารถในการนำด้วยการกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความคิดใหม่ วิธีการใหม่ กระบวนการใหม่ ประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ในทางที่ดีขึ้นหรือเป็นเชิงบวกสำหรับการบริหารจัดการการผลิตอาหารโอท็อปที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของตลาด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เรียกว่าการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research)

กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงประมาณด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) โดยการสำรวจรายชื่อผลิตภัณฑ์อาหารโอท็อปทั้งหมดใน 2 จังหวัด กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 จากจำนวนประชากรจำนวน 1,600 คน จากการคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 320 คน เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นของข้อมูล จึงเพิ่มเป็น 400 คน และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการจังหวัดขอนแก่น มี 26 อำเภอ โดยเลือกสัมภาษณ์ 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอบ้านฝาง อำเภอพระยืน อำเภอหนองเรือ อำเภอชุมแพ อำเภอสีชมพู อำเภอน้ำพอง อำเภออุบลรัตน์ อำเภอกะนวน อำเภอบ้านไผ่ และกลุ่มผู้ประกอบการจังหวัดนครราชสีมา มี 32 อำเภอ โดยเลือกสัมภาษณ์ 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครราชสีมา อำเภอครบุรี อำเภอเสิงสาง อำเภอดง อำเภอบ้านเหลื่อม อำเภอจักราช อำเภอโชคชัย อำเภอด่านขุนทด และอำเภอโนนไทย โดยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ อำเภอละ 1 ผลิตภัณฑ์ จำนวน 18 คน ทั้งหมดเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1)แบบบันทึกเอกสาร (Document Recording Forms) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย 2) แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหาร

การผลิตอาหารโอท็อป ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และการวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะนักกิจกรรมภาวะผู้นำในการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป และแบบสอบถามองค์ประกอบสมรรถนะนักกิจกรรมภาวะผู้นำในการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 3) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Quasi-Structure Interview Forms) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวการสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Min) ค่าสูงสุด และค่าสัมประสิทธิ์ของความแปรผัน (CV) นอกจากนี้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion Interpretation and Verification) เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและตีความหมายของผลโดยใช้เหตุผลตามหลักตรรกะ (Logical Reasoning) ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ ดังนี้

1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในสภาพปัจจุบัน

พบว่า พฤติกรรมการบริโภคสินค้าโอท็อปประเภทอาหาร ส่วนมากซื้อมาจากแหล่งขายและแหล่งผลิตภายในจังหวัดและเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมถึงเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีโอกาสพัฒนาการตลาดไปสู่ระดับประเทศ ผู้ประกอบการได้ใช้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปให้สินค้ามีคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับสูงและรายด้านก็อยู่ในระดับสูงเช่นกัน เรียงลำดับจากมากที่สุ่ไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ การจำหน่าย กลยุทธ์ทางการตลาด วัตถุดิบในการผลิต ตามลำดับ

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการเงินหรือเงินทุน โดยการระดมเงินออมของประชาชน โดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนหมู่บ้าน (SML) สนับสนุนเงินทุนแก่กลุ่มกิจกรรมและชุมชนเพื่อพัฒนาอาชีพ หรือการขยายกิจการเชิงธุรกิจ เพิ่มพูนประสิทธิภาพการบริหาร/จัดการ แก้ไขกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคต่อการระดมและพัฒนา

เงินทุน จัดทำหนังสือคู่มือแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาเงินทุน และจัดตั้งชมรมกลุ่มออมทรัพย์ทุกระดับ ด้านการบริหารจัดการให้มีการฝึกอบรม สัมมนา ประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบการและการบริหาร ศึกษาดูงาน การบริหารทุน การผลิต การตลาด แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับกลุ่มอาชีพประเภทเดียวกัน สนับสนุนข้อมูลข่าวสาร และประสานให้เอกชนมีบทบาทพัฒนาผู้ประกอบการการผลิต การปรับปรุงคุณภาพ พัฒนารูปแบบและบรรจุภัณฑ์ตามเทคโนโลยีที่เหมาะสมด้านการตลาดทำการผลิตให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคทั้งด้านรูปแบบ การบรรจุภัณฑ์ คุณภาพ ประโยชน์ ความนิยม ราคา

2) หลักธรรม ไตรสิกขา และตัวแบบ KSM ที่สามารถนำมาบูรณาการกับการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสุขทางใจ เข้าวัดฟังธรรมอยู่ในระดับสูง ปฏิบัติตามศีล 5 อยู่ในระดับสูงที่สุด การทำทานอยู่ในระดับต่ำ มีความศรัทธาสินค้าโอท็อปอยู่ในระดับสูง ในด้านหลักการบริหารจัดการที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ย 4.42 อยู่ในระดับสูง ด้านหลักคุณธรรมและจริยธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.48 อยู่ในระดับสูง ด้านหลักธรรมไตรสิกขาคือศีล สมาธิและปัญญาที่สอดคล้องกับหลักการของตัวแบบ KSM มีค่าเฉลี่ย 4.48 อยู่ในระดับสูง รวมถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าเฉลี่ย 4.47 อยู่ในระดับสูง เช่นกัน เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของหลักการของตัวแบบ KSM ที่สัมพันธ์กับหลักธรรมไตรสิกขาคือศีล สมาธิและปัญญา พบว่ามีการยึดถือปฏิบัติตามศีลมากที่สุด โดยมุ่งเน้นเรื่องสัมมาอาชีวะ ระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ด้านสมาธิ มุ่งเน้นเรื่องการเอาใจจดจ่อในงาน การมีสติรู้ตัวและความมั่นใจในการทำงาน ส่วนด้านปัญญามุ่งเน้นเกี่ยวกับความสุขสงบของจิตใจ การถือปฏิบัติตามหลักอริยสัจ 4 ของศาสนาพุทธสรุปได้ว่าหลักธรรม ไตรสิกขา และตัวแบบ KSM สามารถนำมาบูรณาการกับการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้เงื่อนไขของการบูรณาการศีลกับความรู้ (Knowledge) สมาธิกับทักษะ (Skill) และปัญญากับการจัดการ (Management) หรือ KSM Model

3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สู่มาตรฐานสากล

พบว่า สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการผลิตอาหารโอท็อป สู่มาตรฐานระดับสากล พบว่าผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นมีการวางยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน ผลิตภัณฑ์ชุมชนโอท็อป ด้านวัตถุดิบและการผลิตที่ครอบคลุมทั้งผลิตภัณฑ์

ด้านอาหาร การพัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์ให้มีมาตรฐานทั้งคุณภาพ ความสะอาด ความปลอดภัย สู่ทางการตลาดและการบริการหลังการขาย พัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำในการผลิตอาหารโอท็อป มีการดำเนินการฝึกอบรมและสัมมนาแก่ผู้ประกอบการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะในด้านต่างๆ โดยนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน และให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ยุทธศาสตร์สำคัญคือ การส่งเสริมสนับสนุนอาหารพื้นเมืองพาสลิ่ง ซึ่งเป็นอาหารเอกลักษณ์หรืออาหารพื้นเมืองของภาคอีสานให้เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ให้อยู่ในกลุ่มโอท็อปต้องมีกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตในการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์หรือหีบห่อ (Packaging) และการสร้างตราสินค้าเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ ขยายหรือจัดหาตลาดให้กว้างขวาง ภาครัฐให้คำแนะนำด้านการบริหารจัดการเงินทุนโดยการหาแหล่งกู้ยืมเงินที่มีดอกเบี้ยต่ำ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ผลิตได้มีการพัฒนาในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้านการบริหารจัดการอาหารโอท็อปต้องเป็นระบบครบวงจร กลุ่มผู้ผลิตสินค้าชุมชนที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการโอท็อป เมื่อขึ้นทะเบียนเสร็จเรียบร้อยแล้วยังไม่ถือว่าเป็นผู้ประกอบการโอท็อป เพียงแต่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ และมีการคัดเลือก เป็นการเปิดตัวสินค้าเข้ามาคัดสรร โดยกระบวนการต้องพิจารณาจากสินค้ามีมาตรฐานหรือไม่โดยพิจารณาจากเอกสารทางราชการคือมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) หลังจากนั้นเอาคะแนนที่ได้มาประเมินเป็นดาว (ระดับ 1-5 ดาว) และมีการรับรองความปลอดภัยโดยองค์การอาหารและยา (อย.) ภาครัฐต้องพัฒนาสินค้าอาหารโอท็อปไปสู่การพึ่งตนเองและมีความยั่งยืน โดยการพัฒนาไปสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อเป็นกลไกเศรษฐกิจฐานรากของสังคมไทยอย่างแท้จริง ภายใต้ฐานทุนวัฒนธรรมที่เข้มแข็งใช้ยุทธศาสตร์หนึ่งครัวเรือนสองวิธีการผลิต คือ ผลิตเพื่อกินเพื่อใช้และผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยน ภาครัฐต้องมีมาตรการปกป้องเศรษฐกิจชุมชน โดยจำกัดอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติที่ยึดครองและผูกขาดตลาดค้าปลีกค้าส่งและยึดมั่นในแนวคิดชุมชนนิยมพัฒนาผู้ประกอบการให้มีจิตวิญญาณความรับผิดชอบต่อสังคม ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาชีพโดยเฉพาะหลักไตรสิกขา

อภิปรายผล

การวิจัยสมรรถนะนวัตกรรมภาวะผู้นำในการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมา สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

การสำรวจการสร้างสมรรถนะนวัตกรรมภาวะผู้นำในการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป คำว่า “การพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ของจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมา จะหมายถึงการสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คำว่า “นวัตกรรม” ของเอเวอร์เรท โรเจอร์ (Everette M. Rogers) กล่าวว่า นวัตกรรมคือ ความคิด การกระทำ หรือวัตถุใหม่ๆ ซึ่งรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ด้วยตัวบุคคลแต่ละคนหรือสังคม การพิจารณาว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นนวัตกรรมนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขา ดังนั้นนวัตกรรมของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอาจไม่ใช่นวัตกรรมของบุคคลกลุ่มอื่นๆ ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความรู้ของบุคคลนั้นว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขาหรือไม่ อีกประการหนึ่งความใหม่อาจขึ้นอยู่กับระยะเวลาด้วย สิ่งใหม่ๆ ตามความหมายของนวัตกรรมไม่จำเป็นจะต้องใหม่จริงๆ แต่อาจหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นความคิดหรือการปฏิบัติที่เคยทำกันมาแล้วแต่ได้หยุดไประยะเวลาหนึ่ง ต่อมาได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาทำกันใหม่เนื่องจากเห็นว่าสามารถช่วยแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่นั้นได้ ซึ่งก็นับว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งใหม่ได้ ดังนั้นนวัตกรรมอาจหมายถึงสิ่งใหม่ๆ ดังต่อไปนี้ 1) สิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยทำมาก่อน 2) สิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้วในอดีตแต่ได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ และ 3) สิ่งใหม่ที่มีการพัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม เป็นนวัตกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (Incremental) หรือเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย

เมื่อพิจารณาความพร้อมตามขั้นตอนของกรอบแนวคิด พบว่า การสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมา ปรากฏทั้ง 3 ขั้นตอน นับตั้งแต่ขั้นการเตรียมพร้อม ภาวะผู้นำคุณภาพการผลิต องค์ประกอบของการผลิตอาหารโอท็อป และสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป ดังต่อไปนี้

1. ในขั้นตอนการเตรียมความพร้อม การสร้างสมรรถนะนวัตกรรม มีความสัมพันธ์ต่อการผลิตอาหารโอท็อปโดยการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่ดีเด่นตามหลักเกณฑ์ของคณะกรรมการอำนวยการโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ (กอ.นตผ.) ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

1) กลยุทธ์ทางการตลาด พบว่า ส่วนมากมีการจัดสถานที่ให้ดูสวยงาม โดยการผสมผสานระหว่างเหตุการณ์ เวลา สถานที่ ที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบการมาทำให้ผลิตภัณฑ์มีสมรรถนะที่จะดำเนินการบางอย่างที่เหนือกว่าคู่แข่ง

2) การประกอบการทางการตลาด พบว่า ส่วนมากที่ประกอบการหรือร้านค้าของผู้ผลิตโอท็อป มีความได้เปรียบด้านที่ตั้งของร้านอาหารในการเป็นผู้นำในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นไปได้ในการประกอบธุรกิจผลิตภัณฑ์โอท็อป และจำเป็นที่จะต้องทราบสภาวะการแข่งขันของตลาดในปัจจุบัน เพื่อพิจารณาถึงความรุนแรงในการประกอบการทางการตลาด

3) ประเภทอาหาร พบว่า ส่วนมากผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการอาหารที่ผลิตอยู่เป็นงานที่ผู้ผลิตโอท็อปถนัด จึงเหมาะแก่การลงทุนในการสร้างสมรรถนะนวัตกรรมภาวะผู้นำในการบริหารการผลิตอาหารโอท็อป

4) การผลิตอาหาร พบว่า ผลิตภัณฑ์อาหารโอท็อปที่ผู้ประกอบการได้ผลิตมีมาตรฐานสากล รวมถึงมีการพัฒนาในด้านโภชนาการที่มีสารอาหารครบถ้วน

5) วัตถุดิบในการผลิต พบว่า ผู้ประกอบการมีการจัดซื้อหรือหาแหล่งวัตถุดิบโดยเลือกซื้อวัตถุดิบในท้องถิ่น จึงเป็นโอกาสในการลดต้นทุนในการผลิตได้มาก

6) แหล่งวัตถุดิบ พบว่า ผู้ประกอบการมีการใช้วัตถุดิบภายในเขตจังหวัดของผู้ผลิตโอท็อป ซึ่งซึ่งช่วยให้เกิดการประหยัด เกิดการจ้างงาน มีการกระจายรายได้และมีความสะดวก

7) การจำหน่ายผลิตภัณฑ์โอท็อป พบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นผู้นำจำหน่ายมากกว่าผู้ประกอบการ เนื่องจากกลุ่มแม่บ้านได้รวมตัวกันจัดเป็นสหกรณ์และขึ้นทะเบียนเป็นหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งง่ายและสะดวกต่อการจำหน่ายสินค้า

2. องค์ประกอบของการผลิตอาหารมีความสัมพันธ์กับการผลิตผลิตภัณฑ์โอท็อปของจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

1) หลักการบริหาร พบว่า ผู้ประกอบการผลิตโอท็อป มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำมีภาวะผู้นำด้านการบริหารคุณภาพการผลิต รวมถึงมีความสามารถในการบริหารงานและมีความเป็นผู้นำที่ดี (Management and Leadership Capability) เมื่อต้องทำงานร่วมกับบุคลากรหลายระดับในภาวะที่แตกต่างกันออกไปตามระยะการเติบโตของกิจการความเป็นผู้นำย่อมแตกต่างกัน ระยะเริ่มทำธุรกิจต้องรับบทเป็นผู้นำที่ลงมือทำทุกอย่างด้วยตนเองเป็นผู้กำกับดูแลอย่างใกล้ชิด และเป็นกันเอง เมื่อกิจการเติบโตขึ้นในการบริหารงานเปลี่ยนแปลงไปโดยไวใจและแบ่งความรับผิดชอบให้ลูกน้องมากขึ้นจนถึงปล่อยให้ดำเนินการเอง ส่วนตนเองจะได้มีเวลาใช้ความคิดพัฒนาผลิตภัณฑ์ ขยายกิจการหรือลงทุนใหม่กล้าลงทุนจ้างผู้บริหารมืออาชีพมาช่วยงาน รู้จักปรับเปลี่ยนการบริหารสามารถทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้

2) หลักคุณธรรม พบว่า ผู้ประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มที่มีการจัดตั้งขึ้นในการผลิตโอท็อป โดยยึดหลักคุณธรรมเป็นหลัก มีความซื่อสัตย์ (Integrity) ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้าในด้านคุณภาพสินค้าและต้องสร้างความเชื่อถือของตัวใน

การเป็นลูกหนี้ที่ดีของธนาคารเป็นนายที่ดีของลูกน้อง มีความซื่อสัตย์ต่อหุ้นส่วนต่อครอบครัว และต่อตนเอง

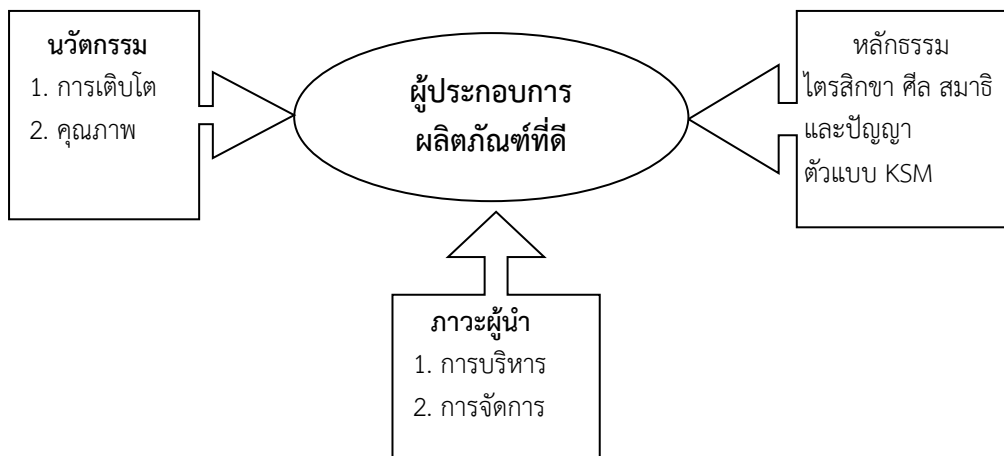
3. สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในพื้นที่ จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

1) ใช้หลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา พบว่า ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์มีความรู้เรื่อง การทำงานอย่างไม่เบียดเบียนคน/สัตว์และไม่ปฏิบัติผิดกฎหมาย (สัมมากรรมันตะ) สำหรับภาวะผู้นำด้านคุณภาพการผลิต โดยที่ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์มีการคุ้มครองผู้บริโภคตามตัวแบบแนวพุทธ จึงมีการคุ้มครองผู้บริโภคโดยภาครัฐ และมีใช้การคุ้มครองที่ตัวผลิตภัณฑ์ตามกฎหมาย แต่เป็นการคุ้มครองระดับชีวิตที่ทุกชีวิตมีหน้าที่ในการดูแลทุกข์และสุขของกันและกัน จึงเป็นเหตุที่ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เลือกนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้ได้วิถีการบริโภคใหม่ที่ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคเห็นคุณค่าของการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันวิถีชีวิต และวิถีการบริโภคจึงมีการต่อสู้เพื่อแย่งชิงผลประโยชน์กันอีกต่อไป เป้าหมายของการคุ้มครองควรเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นแต่ที่ยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพเป็นการคุ้มครองชีวิตจิตใจตามหลักพุทธธรรม ส่วนวิธีคิดที่มองทุกอย่างเป็นสินค้าก็ควรปรับเป็นการรับรู้โลกจากการวิเคราะห์ “ความทุกข์” ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตและวิถีบริโภค ให้เข้าใจว่าวิถีการบริโภคมิใช่เรื่องการแข่งขันเอาเปรียบ หรือการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน แต่เป็นการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ และความรับผิดชอบต่อชีวิตซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยและงานวิชาการของ กชปณณ สุทธิปัญญากุล (2541) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ และปัญญา) กับพฤติกรรม การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ และปัญญา) ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” จัดลำดับจากมากไปหาน้อยคือ การปฏิบัติตนด้านปัญญา การปฏิบัติตน ด้านสมาธิ และการปฏิบัติตนด้านศีล และพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ และปัญญา) กับพฤติกรรม การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอยู่ในระดับ “ปานกลาง” โดยไตรสิกขาเป็นทั้งหลักการและวิถีปฏิบัติเพื่อให้สามารถล่วงพ้นจากอบาย กามธาตุ และภพทั้งปวง ไตรสิกขาเป็นแนวทางปฏิบัติในทางสายกลาง มีศีลเป็นปฏิบัติต่อกิเลสที่แสดงออกทางกาย วาจา สมาธิเป็นปฏิบัติต่อกิเลสที่กลุ่มรูปจิต และปัญญาเป็นปฏิบัติต่อกอนุสัยกิเลสที่แอบแนบอยู่ในจิต รวมถึง สุมน อมรวิวัฒน์ (2528) ได้อธิบายถึงกระบวนการศึกษาที่พัฒนา มนุษย์ตามหลักไตรสิกขาไว้ดังนี้ ไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งหลาย

ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา ให้สามารถดำรงและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีสันติ มีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติ ผูกอบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา วิธีการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญานั้น ผู้ศึกษาต้องปฏิบัติตามแนวทางของมรรค มีองค์แปด ได้แก่ 1) ศีล ประกอบด้วยสัมมาวาจาณะ - เจริญชอบ สัมมากัมมันตะ - ทำการงานชอบ และสัมมาอาชีวะ - การเลี้ยงชีพชอบ 2) สมาธิ ประกอบด้วย สัมมาวายามะ - ความเพียรชอบ สัมมาสติ - ระลึกรู้ชอบ สัมมาสมาธิ - ตั้งใจชอบ 3) ปัญญา ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ - เห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ - ดำริชอบ ส่วนการบูรณาการไตรสิกขากับตัวแบบ KSM ของบุญทัน ดอกไธสง ในงานวิจัยนี้ก็สอดคล้องกับสูตรการณ์ อรุณดี (2551) วิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ระดับโลกในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษา การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ตามหลักพุทธญาณวิทยา และรูปแบบการจัดการทักษะความรู้ (รูปแบบ KSM Model) มีลักษณะ การวิจัย แบบผสมวิธี (Mixed Research) ประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่าผลการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าการสร้างทุนสมองมนุษย์หรือสมรรถนะสู่ระดับโลกตามหลักพุทธญาณวิทยา (หลักไตรสิกขา) นั้นสามารถพัฒนาสู่ระดับโลกได้ เพราะการพัฒนาคนุชนั้นต้องเริ่มด้วยการพัฒนาจิตใจเพราะจิตใจเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างพฤติกรรม เมื่อบุคคลมีพื้นฐานจิตใจที่แล้วดีจะเก่งได้เองเกิดเป็น ทุนสมอง หรือทุนทางปัญญาของมนุษย์ (Human Capital) อริยะ-อัจฉริยะ (ดี-เก่ง) เรียกว่า เป็นสมรรถนะมนุษย์ หรือ Human Competency สมรรถนะมีอยู่แล้วในตัวมนุษย์ทุกคนแต่ต้องอาศัยการฝึกฝนตนเอง เรียนรู้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจะทำให้เป็นผู้ที่มีสมรรถนะ ระดับสูงสุดได้ ส่วนรูปแบบ KSM Model เป็นสมรรถนะด้านต่างๆ ของมนุษย์การเกิดสมรรถนะต่างๆ เหล่านี้ได้บุคคลผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติที่อยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา คุณสมบัติ สมรรถนะมนุษย์โดยเกิดจากการฝึกตนตามหลักพุทธญาณวิทยา (หลักไตรสิกขา)

ตัวแบบสังเคราะห์จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพหรือแบบผสมวิธี สามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังภาพ 2 ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ตัวแบบสังเคราะห์จากการวิจัย “สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

1. แนวทางการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและต้องการความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเพื่อผลักดันให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสร้างสมรรถนะนวัตกรรมภาวะผู้นำ กลไก และการจัดการในพื้นที่ โดยการเสริมกลไกประสานในระดับพื้นที่ (จังหวัด อำเภอ หรือตำบล) และสร้างมาตรฐานงานตัวชี้วัดการทำงานการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในชุมชนที่มุ่งเน้นให้เกิดแนวทางสำคัญในการดำเนินงาน ระบบการผลิตอาหารโอท็อปในประเทศไทย โดยมีปัจจัยในการผลิตของผู้ประกอบการสินค้าโอท็อป โดยใช้ผ่านกระบวนการผลิตขึ้นเป็นสินค้าหรือบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้แบ่งปัจจัยการผลิตออกเป็น 4 ชนิด คือ ปัจจัยการผลิต แรงงาน ทุน และความสามารถในการประกอบการ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้ประสบความสำเร็จ

2. แนวทางการบริหารและการจัดการก็เป็นบริบทที่สำคัญประการหนึ่งของนักบริหาร คือการจัดการ หรือการบริหารองค์การให้สามารถอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยรวบรวมเอากลุ่มกิจกรรมต่างๆ ขององค์การไปสู่การปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในเป้าหมาย โดยคำนึงถึงควมมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความประหยัด ดังนั้นการจัดการบริหารและการจัดการจึงเป็นคำที่คนส่วนใหญ่คุ้นเคยและใช้กันอยู่เสมอ

อย่างกว้างขวาง จึงมีความหมายคล้ายคลึงกันและใช้ทดแทนกันอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นการจัดการ คือ การจัดการภารกิจภายในองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ตาม แผนงานที่ได้กำหนดไว้หรือการจัดการหมายถึง ภารกิจของบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือหลายคนที่ เข้ามาทำหน้าที่ประสานให้การทำงานของแต่ละบุคคลที่ต่างฝ่ายต่างทำไม่สามารถบรรลุผล สำเร็จได้ ส่วนการบริหาร หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการในระดับและ แผนงาน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้กับการบริหารในภาครัฐหรือองค์กรขนาดใหญ่ ดังนั้นผู้ประกอบการ ผลิตภัณฑ์ โอท็อป จะประสบความสำเร็จได้ต้องเป็นนักบริหารและจัดการที่ดีถึงจะพัฒนา สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือให้ ประสบความสำเร็จ

3. กลยุทธ์แนวทางการตลาดของผู้ประกอบการควรมองว่าผลิตสินค้าแล้วผู้บริโภคจะ ซื้อไปใช้หรือไม่ เนื่องจากผู้บริโภคในปัจจุบันเรียนรู้ที่จะเลือก บริโภคสินค้าแบบไหน อย่างไร ไม่ใช่ผู้ผลิตผลิตอะไรออกมาก็จะขายได้ทุกอย่างเหมือนเมื่อก่อน ยิ่งตอนนี้เป็นยุคที่ต้อง รัดเข็มขัด ผู้บริโภคก็อาจเลือกเฉพาะสิ่งที่จำเป็นเพื่อแก้ปัญหาความผิ่วรูดของพวกเขาดังนั้น การวางกลยุทธ์ทางการตลาดควรคำนึงถึง ดังนี้ 1) กลุ่มดาวเด่นสู่สากล 2) อนุรักษ์สร้าง 3) สู่การ แข่งขัน 4) กลุ่มปรับตัวสู่

4. ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาสินค้าโอท็อป ที่ผ่านมามีความแก้ไขเพื่อที่จะได้ ยกระดับผลิตภัณฑ์ โอท็อป ให้ได้มาตรฐานและนำไปสู่สากลในการแข่งขัน ปัญหาและอุปสรรคมี ดังนี้ 1. ลำสมัย ไม่น่าสนใจ 2. ผลิตโดยไม่คำนึงถึงตลาด 3. มีจำนวนมาก แต่ขาดเอกลักษณ์ 4. ไม่สามารถเข้าถึงตลาดและแหล่งทุน 5. ไม่สามารถเข้าถึงบริการภาครัฐ 6. ขาดการรวมกลุ่ม

5. นวัตกรรมภาวะผู้นำรวมถึงการพัฒนาของผู้ประกอบการในการบริหารการผลิต อาหาร โอท็อป เพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economic Community) ในปี 2558 ที่จะถึงผู้ประกอบการควรมองถึงดังนี้ ความต้องการของผู้บริโภค ต้นทุนของ ผู้บริโภค ความสะดวกในการซื้อ การสื่อสาร

6. ผู้ประกอบการมีความสามารถในการบริหารงานและมีความเป็นผู้นำที่ดี (Management and Leadership Capability) เมื่อต้องทำงานร่วมกับบุคลากรหลายระดับใน ภาวะที่แตกต่างกันออกไปตามระยะการเติบโตของกิจการความเป็นผู้นำย่อมแตกต่างกัน ระยะ เริ่มทำธุรกิจต้องรับบทเป็นผู้นำที่ลงมือทำทุกอย่างด้วยตนเองเป็นผู้กำกับดูแลอย่างใกล้ชิด และ เป็นกันเอง เมื่อกิจการเติบโตขึ้นการบริหารงานเปลี่ยนแปลงไปโดยไวใจและแบ่งความรับผิดชอบ ให้ลูกน้องมากขึ้นจนถึงปล่อยให้ดำเนินการเอง ส่วนตนเองจะได้มีเวลาใช้ความคิดพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ ขยายกิจการหรือลงทุนใหม่กล้าลงทุนจ้างผู้บริหารมืออาชีพมาช่วยงาน รู้จักปรับเปลี่ยนแปลงการบริหารสามารถทำให้อุรกิจประสบความสำเร็จได้

7. ต้องมีความร่วมมือและแข่งขัน (Participation and Competition) ผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจประเภทเดียวกันจะต้องไม่พยายามทำธุรกิจให้เกิดคู่แข่ง แต่ต้องดำเนินการให้เกิดเพียงผู้ชนะอย่างเดียว ร่วมมือกันพึ่งพาอาศัยกันเพื่อให้ธุรกิจอยู่รอดโดยร่วมกันตั้งเป็นสมาคม ชมรมเพื่อช่วยเหลือกัน การทำธุรกิจต้องมีการแข่งขันควรแข่งขันในเรื่องพัฒนาผลิตภัณฑ์ คุณภาพบริการ ลดต้นทุนการผลิต เพราะการแข่งขันทำให้เกิดการพัฒนา

8. ในส่วนของภาครัฐควรมีการส่งเสริมมุมมองของประชาชนโดยให้มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในด้านมุมมองของผู้บริโภค ให้หยุดมองว่าสินค้า โอท็อป เป็นสินค้าของรากหญ้า หรือพื้นบ้านเป็นตลาดล่างแล้วจะมีมาตรฐานกระบวนการผลิตที่ไม่ดีพอเพียงไม่ปลอดภัยเท่าที่ควร อาจจะส่งเสริมให้เกิดความนิยมและรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์สินค้าโอท็อปที่ผลิตขึ้นในประเทศเพื่อเพิ่มปริมาณการบริโภคในประเทศให้สูงขึ้น โดยการใช้วิธีการโฆษณาประชาสัมพันธ์หรือจัดนิทรรศการเผยแพร่ให้ความรู้ในแนวที่ก่อให้เกิดความชื่นชมให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาอาหารโอท็อป ให้มีแผนแม่บทในการพัฒนาอาหารโอท็อปโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะผู้ประกอบการเพื่อให้สามารถนำไปสู่การพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองและมีความยั่งยืนของชุมชนและท้องถิ่น เป็นการกำหนดนโยบายจากล่างขึ้นบน (Bottom Up) และก้าวไปสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนอย่างแท้จริง

2. การนำนโยบายไปปฏิบัติ ควรมีการศึกษาวิจัยประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ อย่างจริงจังตามหลักวิชาการโดยหน่วยงานอิสระระดับชาติและระดับท้องถิ่นต้องร่วมมือในการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการนำนโยบายไปปฏิบัติระดับพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการ

1. ระบบบริหารจัดการควรมีการเพิ่มทักษะในกระบวนการผลิตและการควบคุมคุณภาพเพื่อพัฒนาสินค้า โอท็อป ประเภท อาหารและเครื่องดื่ม สู่การรับรองของคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพิ่มหรือมีการพัฒนากระบวนการผลิตสินค้า โอท็อป สู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

2. การส่งเสริมบทบาทของภาคส่วนอื่นๆ ประกอบด้วยการบูรณาการความร่วมมือในลักษณะเครือข่าย (Network) เพื่อให้อาหารโอท็อปพึ่งพาตนเองได้ ยั่งยืน เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน องค์กรทางสังคม ได้แก่ วัด สถานประกอบการ โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องร่วมมือกันอย่างแข็งขัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัย โดยพิจารณาเทคนิควิธีการที่เหมาะสมเพื่อยืนยันคำตอบของวัตถุประสงค์ของการวิจัยของเรื่องนี้ ซึ่งน่าจะเป็นการวิจัยกรณีศึกษา (Case Study Research)

2. ควรมีการศึกษาวิจัยในมิติเนื้อหาสาระหรือทฤษฎีนอกเหนือจากการวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะการวิจัยประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อยืนยันความเป็นเหตุเป็นผลตามแนวคิดเชิงระบบระดับนโยบายและระดับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

3. ควรมีการศึกษาวิจัยในมิติพื้นที่หรือประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ขยายผลไปสู่กลุ่มอื่นในสภาพของบริบทที่แตกต่างหรือประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีบริบทใกล้เคียงกับงานวิจัยครั้งนี้

บรรณานุกรม

กษปณญ สุทรปัญญากุล (2541). ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา

(ศีล สมาธิ และปัญญา) กับพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน

สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ. หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บุญทัน ดอกไธสง. (2528). การบริหารเชิงพุทธ. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

บุญทัน ดอกไธสง. (2532). การบริหารเพื่อสร้างสรรค์ KSM Model.

กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

บุญทัน ดอกไธสง. (2555). รัฐประศาสนศาสตร์สร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

ปัญญาชน.

สุตาภรณ์ อรุณดี และคนอื่นๆ (2552). ยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ระดับโลกใน

ศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษา: การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ตามหลักพุทธญาณ

วิทยา และรูปแบบการจัดการทักษะความรู้ (KSM Model). วารสารวิจัยและ

พัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 หน้า 51-67

สมน อมรวิวัฒน์ (2528). คิดอย่างครู. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลดคิมทอง.